

Työterveyshuollon sairaanhoitopalvelut

Näkökulmia suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän oikeudenmukaisuuteen

Päivikki Koponen & Liina-Kaisa Tynkkynen (toim.)

6.3.2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

THL:n selvitystyöryhmä

Anna-Mari Aalto, VTT, dos., johtava asiantuntija

Satu Kapiainen, KTM, MSc, kehittämisspäällikkö

Ilmo Keskimäki, LT, dos., tutkimusprofessori

Päivikki Koponen, TtT, dos., johtava asiantuntija

Anu Niemi, LL, yksikön päällikkö

Eeva Nykänen, OTT, johtava asiantuntija

Markku Satokangas, LT, erikoistutkija

Timo Sinervo, VTT, dos., tutkimusprofessori

Liina-Kaisa Tynkkynen, FT, dos., tutkimuspäällikkö

Työryhmässä useiden eri asiantuntija- ja tieteenalojen edustajia

Esimerkiksi kansanterveystiede, lääketiede, oikeustiede, terveystaloustiede, terveydenhuoltotutkimus ja terveystaloustiede

Työhön osallistuneet THL:n asiantuntijat

Johanna Cresswell-Smith, MSc, erityisasiantuntija

Jarno Karjalainen, YTM, kehittämispäällikkö

Petra Kokko, HT, kehittämispäällikkö

Hannamaria Kuusio, FT, dos., tutkimuspäällikkö

Outi Linnaranta, LT, YET, dos., ylilääkäri

Jaana Markkula, VTM, kehittämispäällikkö

Kaisa Mölläri, TtM, kehittämispäällikkö

Lien Nguyen, VTT, dos., erikoistutkija

Helka Raivio, VTM, kehittämispäällikkö

Anu Vähäniemi, TtT, projektipäällikkö

Visa Väisänen, TtM, tutkija

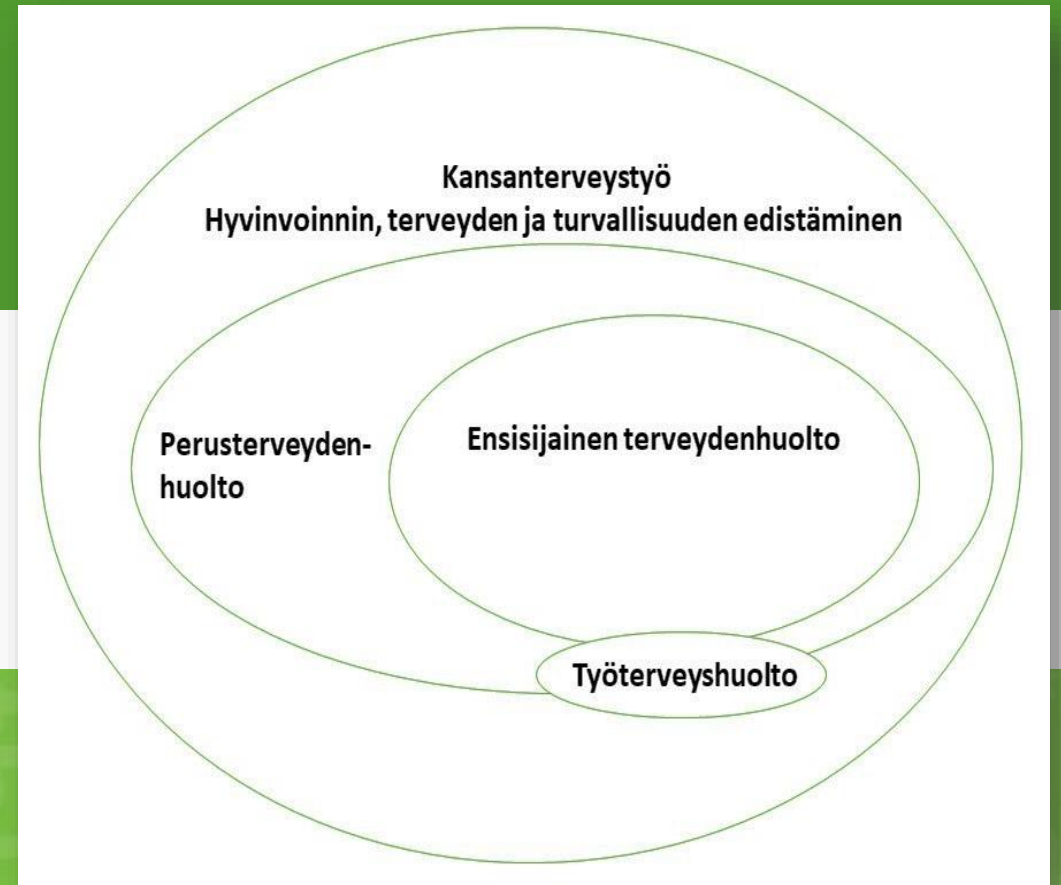

Selvitystyössä on ollut mukana useiden eri yksiköiden asiantuntijoita

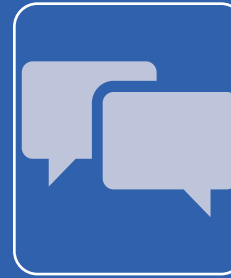
Yksiköt: Hyvinvointivaltion tutkimus ja uudistaminen, Tiedolla johtaminen ja vertaiskehittäminen, Yhdenvertaisuus, Tieto ja tiedonhallinnan ohjaus, Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Selvityksen lähtökohdat ja rajaukset

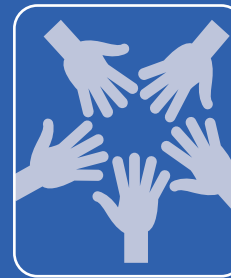

Selvityksen lähtökohdat

- Suomen terveydenhuollon rakenteisiin kiinnitetty pitkään huomiota
  - Viimeksi keväällä 2022 laaja keskustelu työterveyshuollon sairaanhoitopalveluista
- Sote-uudistuksen toimeenpano vuoden 2023 alusta
- Työterveyshuollon sairaanhoitopalveluiden merkitys ensisijaisen terveydenhuollon väylänä on kasvanut

THL:n keskustelunavaus

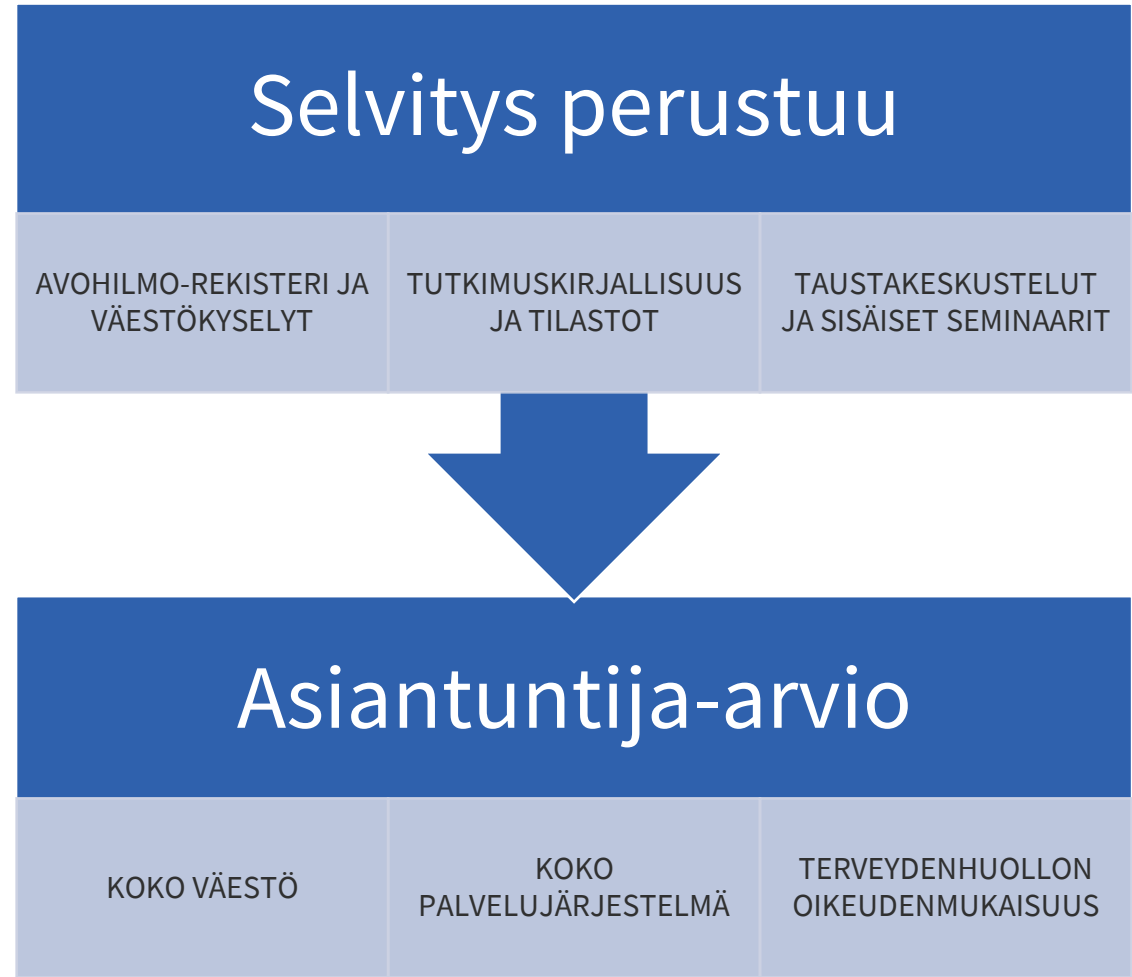

Tavoitteena laajempi selvitystyö työterveyshuollon sairaanhoidosta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Rajaukset ja toteutus

- Tarkastelussa työterveyshuollon sairaanhoitopalvelut
- Selvityksessä **ei arvioida**
  - työterveyshuollon palvelujen kokonaisuutta
  - lakisääteistä työterveyshuoltoa
- Selvitys tarjoaa taustaa tieteelliselle tutkimukselle ja systemaattisemmalle arviolle

Työterveyshuollon sairaanhoitopalvelut terveyspalvelujärjestelmän ja terveyspolitiikan tavoitteiden kontekstissa

Kansainväliset sopimukset velvoittavat ennaltaehkäisevän työterveyshuollon järjestämiseen

Lainsäädännössä

- painopiste työkyvyn ylläpitämisessä ja työstä aiheutuvien terveysongelmien ehkäisyssä
- mahdollisuus järjestää sairaanhoitoa

Sairaanhoito

- yleislääkäritasoinen avosairaanhoito
- työterveyslääkärin arvioon perustuvaa erikoislääkärin toimintaa, joka liittyy työkyvyn ja hoitomahdollisuuksien arvioimiseen

Velvollisuus järjestää ennaltaehkäisevää työterveyshuoltoa kuuluu työnantajille ja hyvinvointialueille

Suomessa työnantajat voivat järjestää sairaanhoidonpalveluja työterveyshuollon kautta

Työterveyshuollon järjestämisessä suositellaan, että samat ammattilaiset hoitavat sekä ennaltaehkäisevät että sairaanhoidon palvelut

Suomessa on kolme* rinnakkaista järjestelmää joiden kautta hoitoon voi hakeutua

Julkinen perusterveydenhuolto

- tarkoitettu koko väestölle
- painopiste moniammatillisessa työssä
- hoidon porrastus
- ongelmana niukat resurssit ja henkilöstöpula

Yksityiset palvelut

- saatavuus riippuu maksukyvyistä ja -halukkuudesta

Työterveyshuollon sairaanhoito

- määrittyy työterveyshuoltosopimuksessa
- työnantajat ovat hankkineet myös yksityisiä sairauskuluvakuutuksia
- palveluita tarjoavat yksityisinä ammatinharjoittajina työskentelevät lääkärit

Palveluiden järjestämis- ja tuotantotavat sekä oikeus palveluihin poikkeavat eri osajärjestelmissä toisistaan

Hoidon saatavuudessa on merkittäviä eroja julkisen perusterveydenhuollon ja muiden ensisijaisen terveydenhuollon väylien välillä.

* Lisäksi YTHS

Työterveyshuollon sairaanhoidolla on monenlaisia taloudellisia vaikutuksia

Työnantajille maksettavat Kela-korvaukset

- rahoitetaan työnantajilta, palkansaajilta ja yrittäjiltä kerättävillä maksuilla

Kustannusten tosiasiallisesta jakautumisesta ei ole tarkkaa tietoa

- työnantajien kustannukset saatetaan rahoittaa työntekijöiden pienemmällä palkoilla
- valtio osallistuu rahoittamiseen verovähennysoikeuden kautta

Järjestelmästä koituu taloudellista hyötyä

- käyttäjille, esim. maksuttomat palvelut käyttöhetkellä
- työnantajille ja julkiselle sektorille, esim. sairauspoissaolojen ehkäisy, nopeampi töihin paluu
- julkiselle sektorille esim. lyhyemmät hoitojonot

Järjestelmästä koituu merkittäviä välillisiä kustannuksia, mm.

- henkilöstön saatavuusongelmat
- hallinnolliset kustannukset
- mahdollisesti epätarkoituksenmukainen palvelujen käyttö

Työterveyshuollon sairaanhoidon taloudelliset vaikutukset kohdentuvat laajasti yhteiskuntaan.

Kela-korvaukset ovat vain yksi osa taloudellisten vaikutusten arvioinnissa.

Välilliset taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä.

Työterveyshuollon sairaanhoitopalveluiden käyttö ja palveluja tuottavat lääkärit

Palvelujen käytön oikeudenmukaisuus ja koettu palvelutarve väestötutkimuksissa

Suurituloiset käyttävät tarpeeseensa nähden enemmän terveystalveluita

- johtuu pääosin suuremmasta työterveyshuollon ja yksityispalvelujen käytöstä

Työterveyshuollossa toteutuvat julkista perusterveydenhuoltoa paremmin

- palvelujen riittävyys
- palvelujen saatavuus ja saavutettavuus
- hoidon jatkuvuus
- positiiviset asiakaskokemukset

Väestötutkimusten perusteella voidaan vertailla palvelujen asiakasrakennetta ja palveluiden kohdentumista

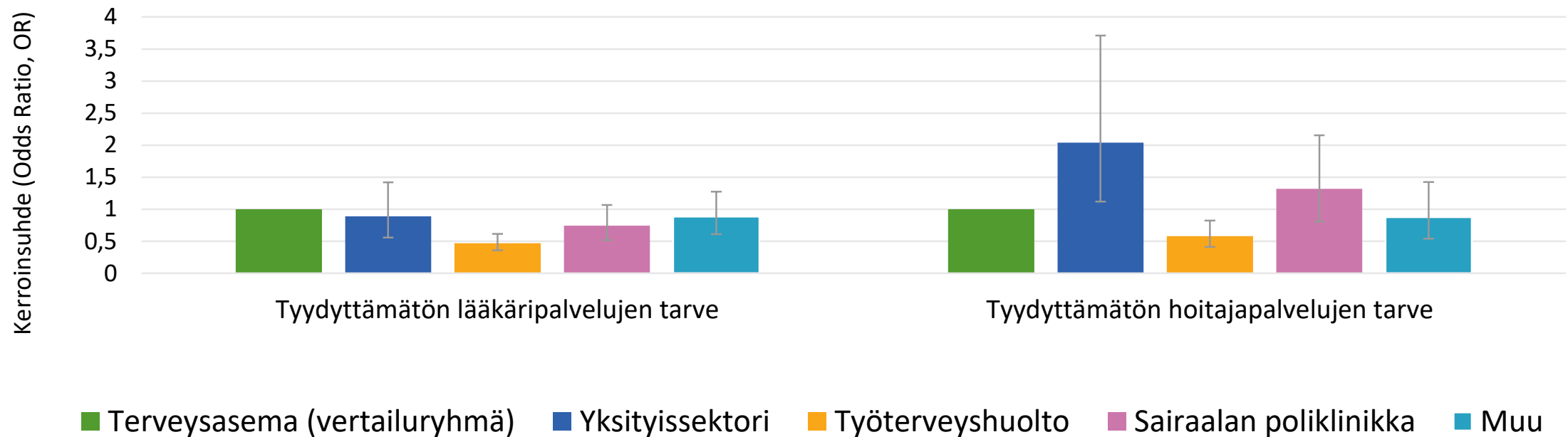

Väestötutkimukset tuottavat tietoa terveydenhuollon eri osajärjestelmien asiakaskokemuksista

Tyydyttymätön palvelutarve viittaa tilanteeseen jossa tarvittuja palveluita ei saa tai ne eivät ole riittäviä

Tyydyttymätön lääkäripalvelujen tarve pääasiallisen asiointisektorin mukaan työikäisillä (20–64-vuotiaat)*

*Logistinen regressionanalyysi, jossa asiakasrakenteeseen liittyvien tekijöiden vaikutus on vakioitu (Aalto ym. 2023).

Palveluiden toteutustapojen ja käyntisyiden vertailu työterveyshuollon sairaanhoidossa ja julkisessa avoterveydenhuollossa työikäisillä (18-64 vuotiaat)

Työterveyshuollon sairaanhoidossa

- oli enemmän lääkärin vastaanottokäyntejä ja etäkontakteja

Terveyskeskuksissa

- oli enemmän sekä hoitajien vastaanottokäyntejä että hoitajien etäkontakteja

Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet ja hengitystieinfektiot

- olivat työterveyshuollossa selvästi yleisempiä etäkontaktien käyntisyitä

Ammattiryhmien välisessä työnjaossa

- on eroja työterveyshuollon ja terveyskeskusten välillä.

Avohimo-rekisteri mahdollistaa työterveyshuollon sairaanhoidon vertailun julkiseen avoterveydenhuoltoon

Tämänkaltaista vertailua ei ole aikaisemmin julkaistu

Tarkastelu rajautuu työikäisten sairaanhoidon vastaanottokäynteihin ja etäkontakteihin

Tarkastelujaksona syyskuu 2021–syyskuu 2022

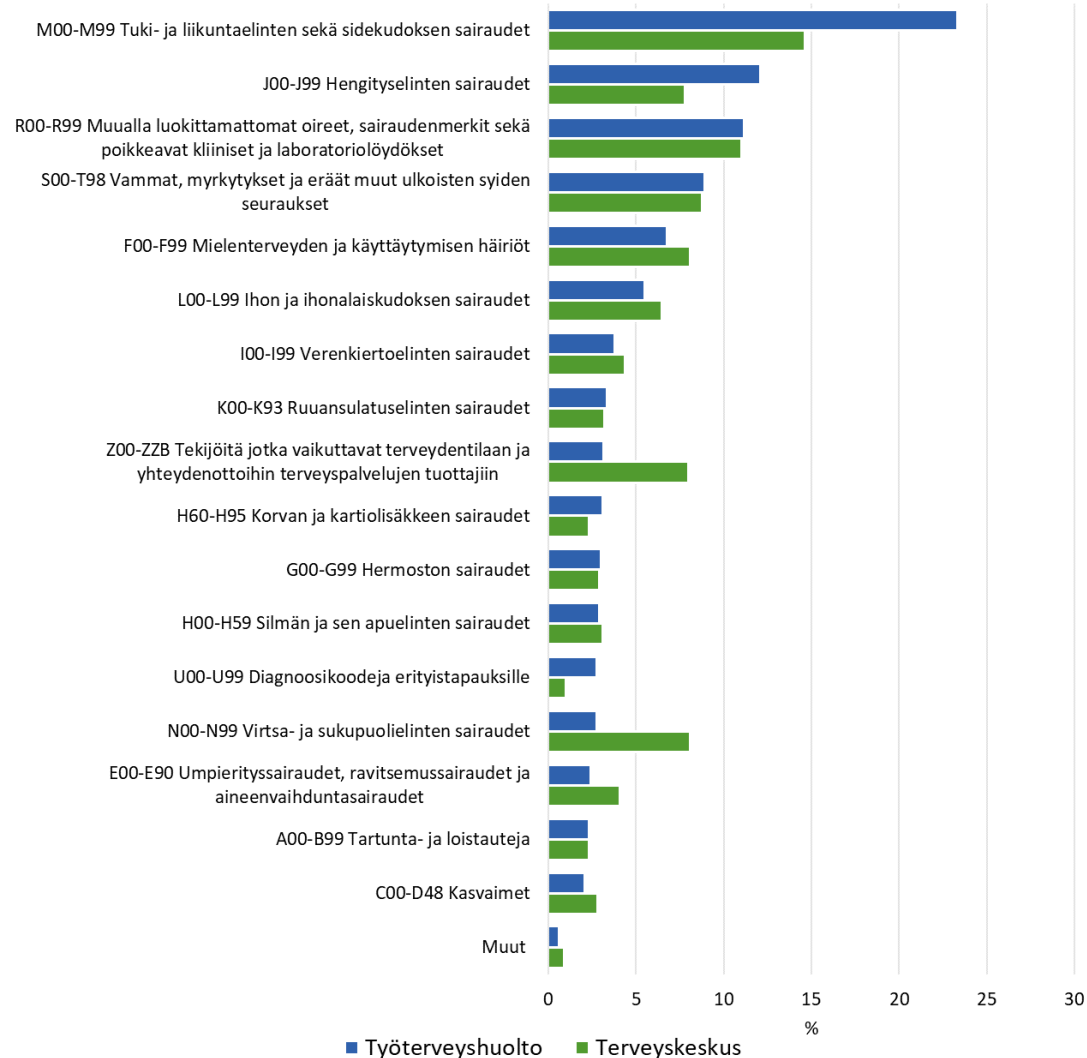
Sairaanhoidon vastaanottokäyntien ja etäkontaktien määrä ammattiryhmittäin/asiakas terveyskeskusten avosairaanhoidossa ja työterveyshuollon sairaanhoidossa*

*syyskuu 2021 – syyskuu 2022, työkäisillä (18-64 -vuotiaat), koko maassa

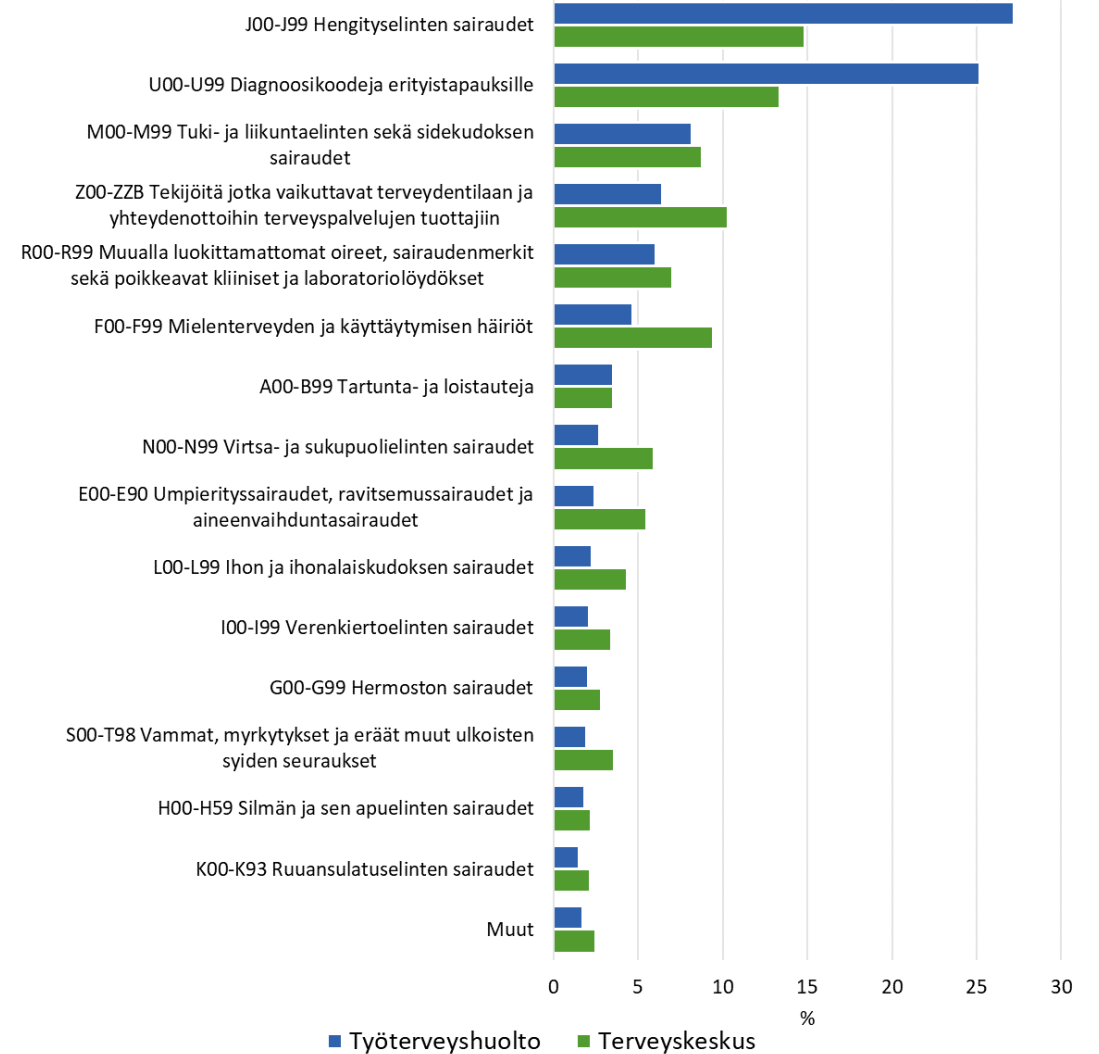
Ammattiryhmä / Vastaanottomuoto	Työterveyshuolto käyntejä/asiakas	Terveyskeskus käyntejä/asiakas
Lääkäri		
Vastaanotto	2,4	1,7
Etäasiointi reaaliaikaisesti	2,6	1,6
Etäasiointi ilman reaaliaikaista kontaktia	1,4	1,5
Terveyden- ja sairaanhoitajat		
Vastaanotto	1,4	2,2
Etäasiointi reaaliaikaisesti	2,0	2,5
Etäasiointi ilman reaaliaikaista kontaktia	1,1	1,5
Fysioterapeutit		
Vastaanotto	2,3	2,2
Etäasiointi reaaliaikaisesti	1,0	1,2
Psykologit		
Vastaanotto	4,2	4,6
Etäasiointi reaaliaikaisesti	4,0	4,2

Lääkärikäynnit, eri diagnoosien osuus (%) käyntien yhteismäärästä

Vastaanotto

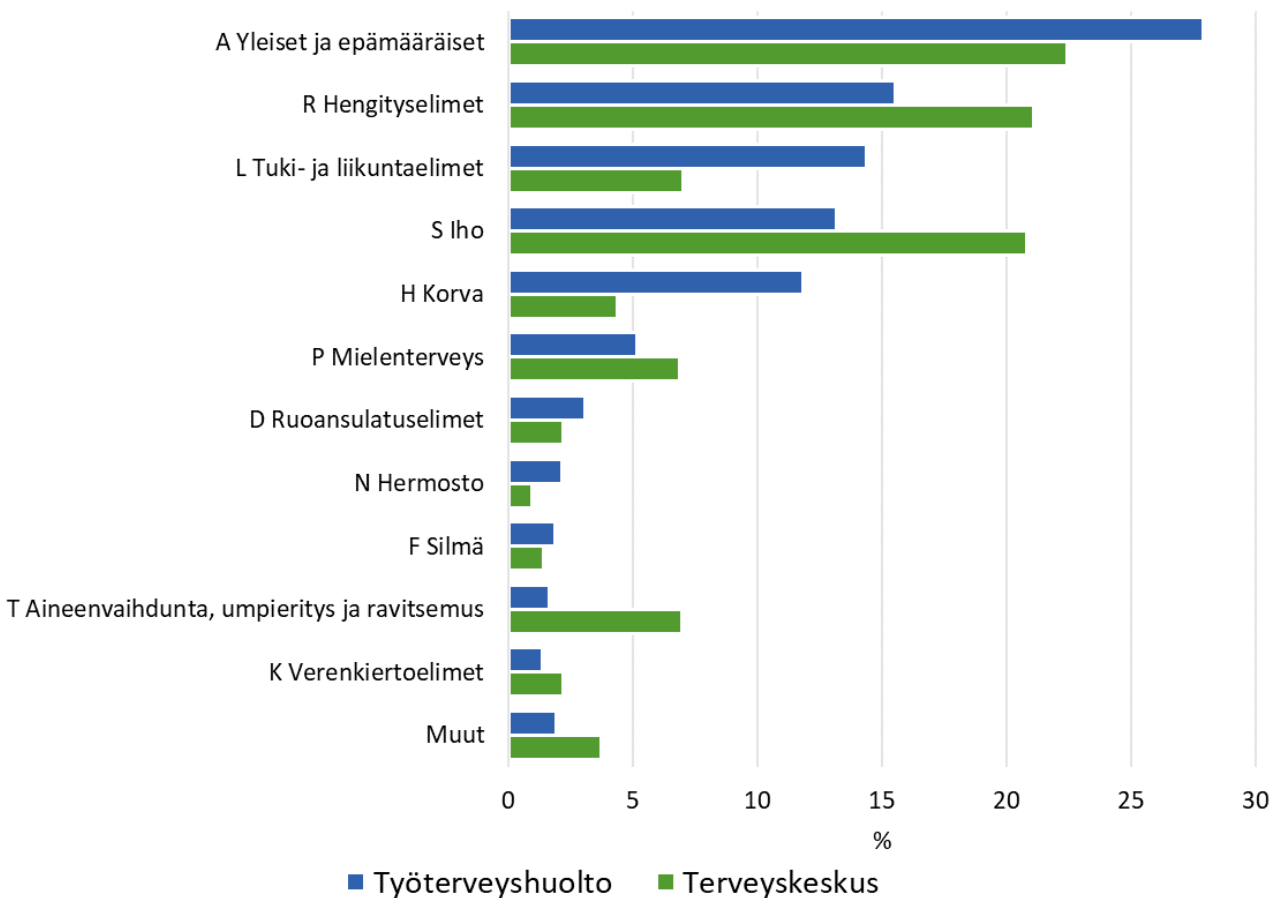

Etäkontakti

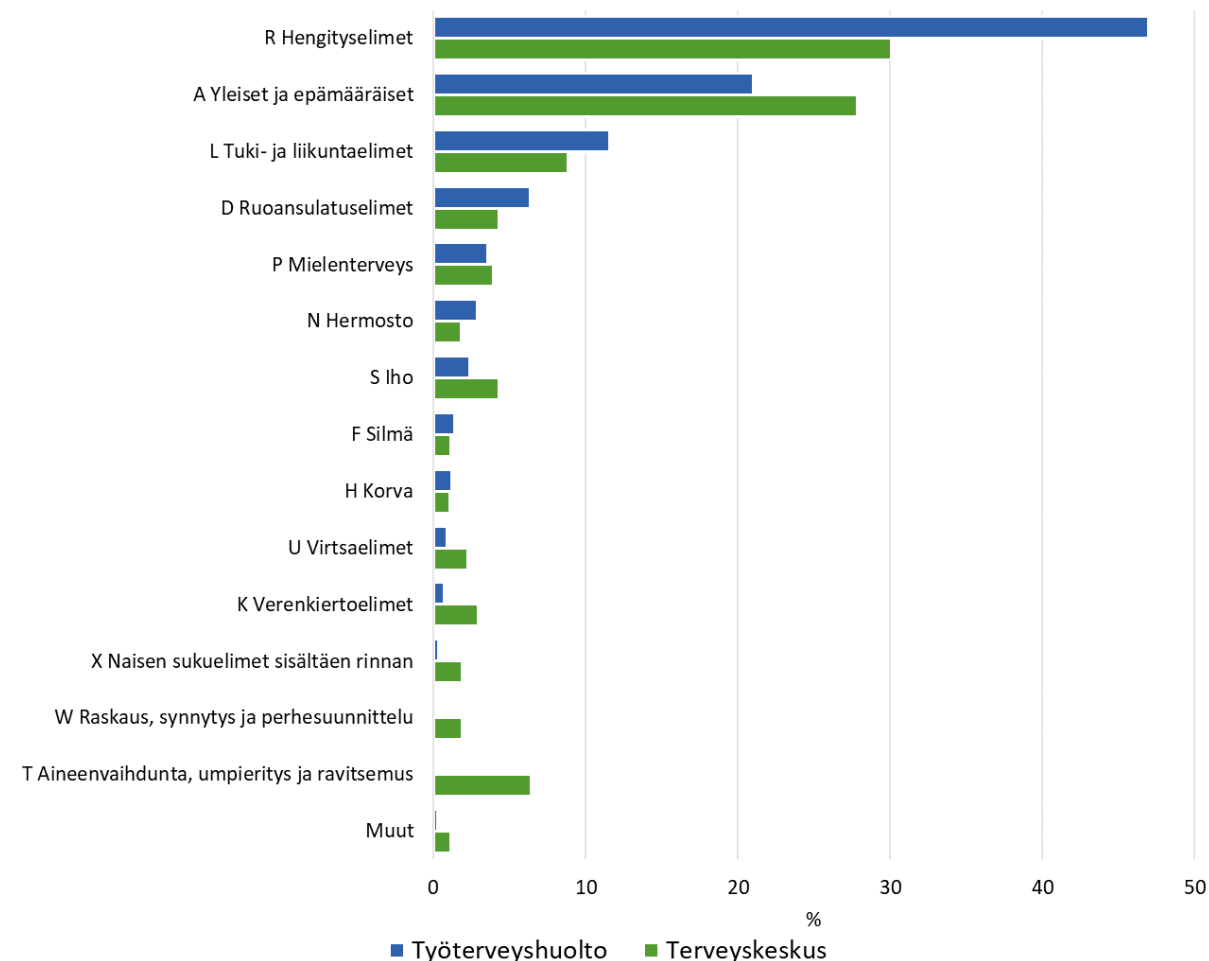

Terveyden- ja sairaanhoitajien käynnit, eri käyntisyiden osuus (%) käyntien yhteismäärästä

Vastaanotto

Etäkontakti

Arvio työterveyshuollon sairaanhoitopalveluihin kohdistuvasta lääkäriyöpanoksesta

Tarkastelujakson aikana työterveyshuollon sairaanhoitoon käyntejä kirjasi 7840 lääkäriä

- Valtaosa työskenteli osa-aikaisesti
- Arviolta noin 800 työskenteli kokoaikaisesti

Työterveyshuollon sairaanhoitoon kohdentuu lääkäreiden työpanosta arviolta 1600–1800 henkilötyövuotta

- Suurella osalla lääkäreistä työterveyshuollon sairaanhoitovastaanottojen määrä on pieni
- Lääkärien työ kohdentuu hyvinvointialueille joilla asuu paljon työikäisiä

Etäpalvelujen rooli on merkittävä

- Käyntejä tuotetaan saman lääkärin toimesta usealle eri hyvinvointialueille

Työterveyshuollon sairaanhoidon henkilöstömäärästä ei ole tarkkaa tietoa

Tavoitteena suuntaa-antava arvio työterveyshuollon sairaanhoidon henkilöstöresursseista

Arvio on tehty Avohilmo-rekisteriin kirjattujen sairaanhoitokäyntien perusteella

Tarkastelujakso syyskuu 2021-syyskuu 2022

Johtopäätökset ja ehdotukset työterveyshuollon sairaanhoitopalveluiden systemaattisemmalle arvioinnille ja järjestelmän uudistamiselle

Johtopäätökset

Terveysjärjestelmän ohjaaminen väestön tarpeiden ja terveyspolitiikan tavoitteiden mukaan on tällä hetkellä vaikeaa

Työterveyshuollon sairaanhoito luo eriarvoisuutta väestöryhmien välille

Työterveyshuollon sairaanhoito luo eriarvoisuutta myös työkäisen väestön sisällä

Työterveyshuollon sairaanhoitoon kohdistuu merkittävä määrä eri ammattilaisten työpanosta

Tarvitaan lisää tutkimusta hoitopoluista ja siitä, ovatko työterveyshuollon sairaanhoitopalvelut tosiasiallisesti työkykypainotteisia

Ehdotukset

Kehitetään järjestelmän kokonaisohjausta terveystalouden tavoitteiden ja koko väestön tarpeiden mukaisesti

Arvioidaan työterveyshuollon sairaanhoitopalveluiden järjestämistapaa ja ohjausta työelämän ja terveystalouden tavoitteiden valossa

Varmistetaan, että työterveyshuollon toimintaa ohjataan hyvinvointialueilla osana kaikkien työikäisten palveluja

Määritellään käsitteet tarkemmin

Tehdään systemaattista ja pitkäjänteistä tutkimusta

Vahvistetaan työterveyshuollon sairaanhoidon tietopohjaa huomioiden erilaiset aineistot ja tutkimusmenetelmät